

egy történeti kutató, mint az igazmondást. COMENIUS közel négyszázéves jelenléte Magyarország magyar és nem magyar népeinél is csak igazmondásra készítheti a kutatót.

Az igazmondás az egyik leglényegesebb comeniusi hagyomány."

FÖLDES ÉVA

ESZMÉNYEK

A Magyar Pedagógia 1970. évi 4. számában érdekes cikk jelent meg KOTTAY FERENC tollából „A történelem tanulmányai tanulói vélemények tükrében” címmel. A tanulmány legfőbb eredménye, hogy a maga módján meggyőzően bizonyítja: megfelelő tanári munka esetén a tanulók határozott érdeklődést tanúsítanak az új és legújabb kor története iránt.

A felmérő kérdésekre válaszoló két végzős osztály a következő megoszlásban sorolta fel azokat a történelmi személyeket, akik a legnagyobb hatást gyakorolták rájuk:

Korszak	A felsorolt személyek száma
ókor	1
középkor	16
újkor	28
legújabb kor	26

A tanulók 64,90%-a a XIX—XX. századot, illetve annak valamelyik részét jelölte meg, mint számára legérdekesebb időszakot.

A harmadik kérdésre adott feleletek szintén igazolják a tanulók érdeklődését korunk problémái iránt.

KOTTAY FERENC felmérése ismét felhívta a figyelmet arra, hogy helyes lenne szélesebb körben és komplexebb módszerekkel vizsgálni a tanulók „elvárásait” a történelemtanítás iránt.

A vizsgálatok kiszélesítésének szükségességét világosan illusztrálja az adott tanulmány. Hiszen természetes, hogy az egyik legkiválóbb budapesti gimnázium két kiváló osztályának eredményeit nem lehet országosan jellemzőnek tekinteni, és így csak nagyon feltételesan és szűk körben lehet belőle általános következtetéseket levonni.

Felmerülhet azonban a kérdés: *a vizsgálatok mennyiségi szélesítése esetén hogyan biztosítható a teljesítmények minőségi elemzése?* Mindenekelőtt azt kell leszögezni, hogy például, a szóban forgó tanulmányban közölt adatok jelentős hányadát gépi úton egészen nagy mennyiségben is sokkal részletesebben, sokoldalúbban és jóval több összefüggésben lehetne feldolgozni. Ugyanakkor az egyes dolgozatok minőségi elemzése is akkor lenne igazán meggyőző, ha a teljes reprezentatív mintából (jellemző vonásaik alapján értékelve és kategorizálva a dolgozatokat) *a valóban tipikus munkákat* (tehát a különböző vetületekben átlagos, leg-

jobb és legrosszabb dolgozatok csoportját) lehetne kiemelni és elemezni.

Ami a vizsgálati eljárások komplexitását illeti, egyrészt a válaszokat motiváló esetleges konformizmust, másrészt a vélekedések és a valóság közötti eltéréseket kellene alaposabban számításba venni.

Az adott felmérésben például a válaszok őszinteségét kevésbé bizonyítja, hogy a vizsgált osztályok jó tanulmányi eredményt értek el, közülük sokan tovább tanultak, KISZ-tagok voltak stb. De az sem egészen biztos, hogy ha a dolgozatban azt írják: korunk problémáinak elemzése közben legjobban a termelőerők és a termelési viszonyok összhangjának törvényét tudják felhasználni — ez *a valóságban is így van.*

Egy esetleges szélesebb körű vizsgálat esetén a kérdéseket talán *kevésbé „felhívó jelleggel”* kellene megfogalmazni. (A második kérdést például nem úgy, hogy „Melyik történelmi korszak érdekelt leginkább?”) A történelmi ismeretek felhasználási képességét alkalmazási feladattal vagy feladatokkal lenne helyesebb mérni. Nagyon érdekesek ebből a szempontból az első kérdésre adott válaszok. Ezekből ugyanis kitűnik, hogy több tanuló hibásan értelmezi és alkalmazza a történelmi törvényszerűség és az ember történelemformáló szerepe közötti dialektikus összefüggést. (Pl.: „Nagyon hiszek abban, hogy a kor termeli ki a történelmi személyiségeket, épp azért nem is tudok olyan nagyon tisztelni olyasvalakit, aki már eleve szükségszerűen létezik.”)

Végül, egy szélesebb vizsgálat során fokozottan kellene ügyelni arra is, hogy a felmérés adataiból *kizárólag olyan következtetéseket vonjunk le, amelyek valóban levonhatók.* Úgy gondolom, hogy például az első kérdésre adott válaszokból nem lehet a tanulók példakép vagy eszménykép választására következtetni, azokból csakis érdeklődési irányuk derül ki. Ha természetesnek vesszük, hogy a negatív történelmi alakokról nem azért írnak a tanulók, mert példaképüknek tekintik őket, le kell mondani arról a feltételezésről is, hogy a pozitív személyiségekről, mint eszményképről írnak.

KOTTAY FERENC tanulmányának külön érdeme, hogy felhívta a figyelmet az említett vizsgálatok szükségességére, valamint a felmérésekkel kapcsolatos kutatásmódszertani kérdések tisztázásának aktualitására.

SZEBENYI PÉTER